

NOVE KNJIGE

PAVLE UGRINOV: »FASCINACIJE« Nolit, 1976.

Najnoviji roman Pavla Ugrinova nudi nekoliko nivoa s kojih je moguće kritički prosuditi, a već taj podatak dovoljno indikativno govori o vrednostima koje »Fascinacije« sadrže. Koncipovan naime, kao roman bez čvrste fabularne mite, roman Pavla Ugrinova upućuje čitaoca na nekoliko nivoa posmatranja sudbine junaka i romanesknog postupka, od kojih bismo istakli sledeće: nivo vremenskog kontinuiteta nivo esejističkog izlaganja, kompoziciona struktura i jezičko, odnosno semiološko konstituisanje autorovog prosedeja. Iz ovih, skoro usput izdvojenih mogućih tumačenja Ugrinovljevog romana, takođe, izvire još specifičniji niz analizi podobnih osobenosti koje bi tek omogućile jedan sveobuhvatniji uvid u delo. S obzirom da je reč o romanu koji opisuje događaje vezane za predratni, ratni i posleratni period, čine se da ovo delo na suštinski angažovan način objašnjava okvire ponašanja, mišljenja i poimanja sveta jednog relevantnog kruga mladih intelektualaca koji su sazrevali u tim sudbonosnim događajima.

Ugrinov piše roman bez čvrsto ispričane fabule. Redosled događaja uzrokovan slučajnostima — a »slučaj je najveći komedijant« rekao bi Črnjanski — predstavlja, u stvari, radnju ovoga romana. Isti redosled do-

gađaja, sagledan iz perspektive junaka romana, ima vrednost esejističkog kazivanja, ne samo o životu predratne vojvođanske varošice, gde je locirano detinjstvo junaka, već i o daleko značajnijim i univerzalnijim kategorijama mišljenja, kakve su, na primer, istorija, politika i društvena shvatanja toga vremena.

Ugrinov bira one događaje, iz detinjstva i dečastva svoga junaka koji će osvetliti put njegovog sazrevanja, s jedne strane, ali i objasniti korene senzibilnosti koja će kasnije postati jedna od najznačajnijih osobina junaka, s druge strane, i koja će, u krajnjoj liniji, uticati na dalji tok zbivanja i postupke junaka. Prvi artikulisani utisci Ugrinovljevog junaka u velikoj meri su vezani za irealne i polurealne senzacije, poput škipe dedinih cipela, ili odlaska na selo gde živi dedin prijatelj. Događaji ovakvoga tipa postepeno ustupaju mesto zbivanjima opštijeg karaktera, kao što su prva erotička saznanja, ili prve poluke vezane za politička kretanja. Mladost i zrelost junak stiže za vreme rata koji provodi u banatskoj varošici, daleko od fronta, ali uključen u rad ilegalne partijske organizacije.

U prvom delu romana Ugrinov saopštava, nenametljivo i smireno, veoma zanimljive refleksije o uvek aktualnim pitanjima egzistencije. Njegovo angažovanje je vezano za revalorizaciju pojedinih povesnih i kulturnih sadržina vojvođanskog društva. Nesumnjivo je da su ove Ugrinovljeve refleksije upućene ka demistifikaciji jednog načina poimanja sveta, kojem pripadaju, recimo, patriotsko-patetično slikarstvo Paje Jovanovića, ili mitomanske teme o nacionalnoj sudbini posle seobe pod Arsenijem Černojevićem.

Uveren da tradicionalistički strukturisan roman nije u saglasnosti s njegovom namerom da prikaže slojeve životnog haosa, Ugrinov na principu montaže fragmenata, odnosno isečaka iz biografije svoga junaka, gradi roman. On je pisan u prvom licu tako da omogućuje Ugrinovu da da potpuniju identifikaciju s junakom pripovedanja, ali i njegovo meditativno učešće u zbivanjima, kao i jednu, nesumnjivo dragocenu, ironičnu distancu. Donikle u nepovoljnom položaju, jer je prinuđen da o sebi govori »otvarajući se prema spolja«, junak romana Pavla Ugrinova ipak je u mogućnosti da putem »ich erzählung«-a precizno izloži svoja saopštavanja sa svim bogatstvom nijansi u pripovedanju, što mu pripovedanje u trećem licu ne bi dopustilo. Upravo zahvaljujući svome naratoru-junaku romana, Ugrinov može da akcentuje unutrašnju dinamiku zbivanja i doživljavanja na račun spoljne, takozvane »objektivne«.

Ukupno uzev, valja zaključiti da je vitalnost savremene srpske proze romanom »Fascinacije« Pavla Ugrinova dobila jedan od svojih najautoritativnijih dokaza.

Radimir Putnik

IBRAHIM HADŽIĆ: »OFORMITI JEDINSTVENU ŽIVOTINJU« Prosveta, Beograd, 1975.

Posle knjige *HARFA VASIONA* i *VEZBANJE OSECANJA* objavljenih 1970. i 1973. godine, Ibrahim Hadžić je neke svoje ideje povezoao i zgrusnuo razvijajući njihov stilsko-jezički ekvivalenat.

Idejna osnova Hadžićeve poezije pokazuje se kao slojevita slika sporazuma i sukoba kulture i prirode. U pojavnom sloju ovaj konflikt se prepoznaje u naizgled dobroćudnim i nainim igrama čoveka sa svakodnevним ambijentom i prostom. Nadmoć grubih čula u obilju kulturnih potreba i mogućnosti traje kroz uniformisanje dresuru samoniklosti i spontanosti a završava umornim cvetom-pustim geometrijskim pejzažom.

U dubljim slojevima ova tendencija, koja se ne završava urbanizacijom životnog prostora i sredstvima komunikacije, pojavljuje se kao rastvaranje crta individualnosti i prilagođavanje nezadovoljstva i imaginacije.

Hadžić privikava pesmu na neobičajeni novi pejzaž koji je zatamnijen slutnjom promašenosti i oronulosti. Kad humor, šala i ironija ne uspevaju da kompenziraju težinu praznine i samoće u slutnji, pesnik ulazi u igru sa zlom i ružnoćom, cinično se zabavljajući, a osećanja i stav tada imaju ulogu pesnikovog jezika mržnje. Ali strah od cilja i ideala potiskuje nada u stvaralačku snagu asimetrije i haosa, jer se jedno s drugim smenjuje u velikim ciklusima i krugovima.

Hadžićeva pesnička misao nije metafizički opredeljena, ne teži koherentnosti i sistematičnosti. On elementarnu snagu prirode suprotstavlja snazi misaonih sistema, a njegova imaginacija, igrajući se svim i svaki, svet vidi čas kao veliko jedno, čas kao nešto pojedinačno koje se transformiše. Sve je igra dvojstva. Kraj se slutiti kao mogućnost pretvaranja potencijala čula umetnika u stvarnost, pri čemu bi se iscrpla pokretačka snaga i smisao sa velikih izvora svetske energije. Koegzistencija nagona i vesti, kulture i stihije u čoveku sugerise da on u istoriji nije daleko od malkao. U slutnji ovog rasepa prepoznaje se osavremenjavanje starih filozofskih misli o dualizmu. Te dve strane u njemu su bliski saradnici, ali i krvni neprijatelji. Veza njihova je egzistencijalna, one su jedna drugoj prostor i utočište, one su, u

stvari, jedno, celo ali protivrečno. Njegova misao, dakle, ne isključuje suprotnosti već ih prihvata u modernoj dijalektičkoj ideji da se jedna na drugoj zasniva objektivno i jedna pomoću druge shvata i izražava, da bi se u tački njihovog preseka — u vidu jedinstva — ostvrio najdublji sloj značenja — novi kvalititet.

Hadžić ne opterećuje pesmu tzv. velikim rečima i temama već u dnevnom i običnom, pa čak i u onome što se u pesničkom iskustvu smatralo pesnički manje vrednim, nalazi dovoljno značenja i dubine. Njegova pesma se ne realizuje kroz pitanje i traženje smisla, već kroz igru ili nespোরазum. To ne umanjuje njenu filozofsku težinu, a doprinosi stilskoj svežini i lakoci. Naporom da iz jezika pesme odstrani navikom dirigovane asocijacije i nataloženu patetiku, on ga oslobada za izražavanje modernijeg odnosa pesnika prema svetu i biću same pesme.

Sugestivni su pesnikovi doživljaji čovekove usamljenosti u dnevnoj gužvi, dok pokušava nekog da dozove »kroz slabu struju«, dok se sred njegove reči, »gasi signal«, a on iz govornice izlazi »kao iz mašine za pranje veša«. Dodir urbane sredine velikog grada i dalekog zavičajja u sećanju ne završava se raskidom ili trivijalnom nostalgijom, već njihovim jedinstvom, istina protivrečnim, ali istorijski realnim. Pesnik je osećanja za detinjstvo i rodni kraj oslobodio jednosmerne melanholije i, bogateći ih dodirima s iskustvima iz drugih prostora i vremena, osposobio ih da se celovitije objave.

Momčilo Paraušić

MIROSLAV EGERIĆ: »DELA I DANI« Matica srpska, 1976.

Miroslav Egerić spada među one naše kritičare (etički najosetljiviji) koji, uporedo s pisanjem književne kritike, neprekidno izoštravaju svoju svest o samoj prirodi svoga posla, o ljudskom i stvaralačkom smislu kritičkog čina i njegovim kolicičima. Ova njegova razmatranja, kao po pravilu, zajedno s ogledima o pesništvu, uvek ispoljavaju maksimum koncentracije i spadaju u najlucidnije i duhom najizostrenije trenutke njegove kritike. U njima dolazi do izražaja osnovna Egerićeva osobina: jedna vrsta kreativnog rasuđivanja koja pleni duhovnu osetljivost. Ponoviću ovde svoj davni utisak, ako kažem da umne i senzibilne tenzije koje Egerić unosi u svoje tekstove, ozonski zrače u našoj literaturi i imaju antiseptičko dejstvo. Svojom misaonom konsolidacijom: strujanjem fine, ničim nepomućene duhovne tvari, na kojoj se ne oseća nikakav pritisak njegovi tekstovi predstavljaju otpor onoj kritičkoj tekstologiji koja je danas u ekspanziji, a